

KAČE, KUŠČARJI IN ŽELVE, PLAZEČI PREBIVALCI NAŠE OKOLICE

Plazilci (Reptilia) so skupina živali, med katere sodijo vsem dobro poznane kače, sem pa spadajo tudi želve in nemalokrat ljubkovalno poimenovani martinčki – to so kuščarji. Te živali so izjemno dobro prilagojene na kopenski način življenja. Njihova koža je prekrita z luskami, ki preprečujejo izhlapevanje vode, in večina vrst izlega trdolutinasta jajca. Imajo kar nekaj posebnih lastnosti, kot je redna zamenjava kože, ko jim postane pretesna. Proces zamenjave kože imenujemo levitev. V naravi lahko naletimo na slečeno kačjo kožo, čemur pravimo kačji lev. Njihova druga posebnost je, da svojo telesno temperaturo uravnavajo s pomočjo okolja tako, da se izpostavljajo ali umikajo sončnemu sevanju. Ko se sončijo, jih tudi mi lažje vidimo, saj se drugače večino časa dobro skrivajo v travi, grmovju ali kupu kamenja.

V Sloveniji živi 22 vrst plazilcev, ki pa so danes ogroženi zaradi izgube primernega življenjskega prostora, povozov na cestah, namernega pobiranja in podnebni sprememb. Močvirska sklednica je naša edina sladkovodna vrsta želve s temnim oklepom, ki je na zgornji strani posut z drobnimi rumenimi pegami. Prebiva v ribnikih, mlakah, mokriščih in mirnih in počasnih vodotokih z blatnim dnom. Ne mara hitro tekočih voda

in ne more preživeti, če bregovi niso vsaj malo zarasli, kjer si najde skrivališče pred plenilci. Zato moramo skrbeti za ohranjanje zaraslih bregov in počasnih voda z blatnim dnom.

Martinček je ime eni od 11 vrst kuščarjev, ki živijo v Sloveniji. Samci so po bokih živo zelene barve, medtem ko so samice bolj neuglednih rjavih barv. Posebnost ali morda kar »super moč« kuščarjev, ki jo poseduje tudi martinček, je, da lahko odvržejo rep in na istem mestu jim zraste nov. To taktiko uporabljajo, da ubežijo napadalcu, ki jih zagradi za rep. Odrtran rep se zaradi refleksov v mišicah na tleh zvija in poskakuje, kar napadalca primerno zamoti, kuščarica pa lahko medtem uide na varno. Martinčki zelo radi jedo večje žuželke in prebivajo na meji travnikov z gozdom. Pri nas beležimo drastičen upad pojavljanja te vrste, kar je najverjetneje povezano z intenzivnim kmetijstvom in uporabo insekticidov, ki so zmanjšale število njihovega plena. Če pustimo naravi, da odigra svojo vlogo, bi martinčki in druge kuščarice lahko poskrbeli, da žuželk ne bi bilo preveč, vendar bi morali kmetovati bolj sonaravno. Zaradi pritalnega plazečega načina premikanja so pri kačah okončine povsem pokrnele in so brez nog. Te plazeče prebivalke naše okolice so za marsikoga razlog za prestraše-

nost. Zelo pogosto gre pri srečanju s kačo za prestrašenost obeh vpletenih, človeka in kače, saj je namreč prva strategija kač, da pred nevarnostjo pobegnejo na varno v najbližje skrivališče. Izjemno dobre so tudi v skrivanju, pri čemer jim pomaga varovalna barva. Smokulja je kača, ki ima svetlo rjavo ali sivo barvo telesa, po celotni dolžini od vratu do repa pa ima še temne lise kot šahovnica. Živi v travnato-gozdni pokrajini, kjer se izredno dobro skriva med travo, vejami ali listjem in jo opazi le izurjeno oko.

Vsa ta pestro plazilcev je pomembna v naravi in za nas. Njihova vloga v ekosistemu je, da plenijo in uravnavajo številnost svojega plena. Prehranjujejo se s širokim spektrom živali, od različnih žuželk, pajkov, polžev do rib, dvoživk, voluharic, miši, podgan, tudi ptičev in celo plazilcev. Če jih ni, je luknja v prehranski mreži velika in ravnovesje se lahko podre. Za njihovo ohranjanje lahko skrbimo vsi, in sicer tako da jih namerno ne ogrožamo, smo pazljivi na cesti, spodbujamo sonaravno kmetijstvo in uredimo vrtove na biodiverziteti prijazen način. V okviru projekta Life **Naturaviva** smo organizirali natečaj, v katerem iščemo biodiverziteti najbolj prijazen vrt, in vas vrljudno vabimo k sodelovanju. Avtorica besedila: **dr. Anamarija Žagar**, avtor fotografije: **Davorin Tome**

VEČ O NATEČAJU BIODIVERZITETI NAJBOLJ PRIJAZEN VRT

Imate na vrtu cvetočo trato, veliko medovitih rastlin, gnezdilnico za čebele samotarke, žuželčnik, gnezdilnice za ptice in netopirje ali pa mlako? Mogoče vas obiskujejo ježi ali na vašem vrtu varno domujejo kače? Vrtovi so vedno bolj pomemben življenjski prostor za številne organizme, zato v okviru projekta **LIFE NATURAVIVA, Biodiverziteti – umetnost življenja iščemo biodiverziteti najbolj prijazen vrt.**

Vrtove bomo izbirali v štirih kategorijah: hišni vrt, vrt na terasi ali balkonu, šolski vrt in društveni vrt.

Na natečaju, ki smo ga podaljšali za eno leto, lahko sodelujete tako, da na elektronski naslov info@botanicni-vrt.si do 31. decembra 2021 pošljete prijavnico obrazec in do deset fotografij vrta. Zaželeno je, da so fotografije iz leta 2020 ali 2021 izjemoma lahko tudi starejše. Podroben opis za prijavo je v prilogah na spletni strani projekta.

Prijave bo pregledala strokovna žirija Botaničnega vrta Univerze v Ljubljani in **Nacionalnega inštituta za biologijo**, ki bo najbolj ocenjene vrtove naslednje leto obiskala za podrobnejše ocenjevanje. Zmagovalci bodo znani poleti 2022, čakajo pa jih lepe nagrade.

Vabljeni tudi k spremljanju prispevkov o biodiverziteti na vrtovih na projektni spletni strani, na Facebookovi strani in na Instagramovem profilu. Uredite vrtove tako, da bodo zakladnica biodiverzitet.

Slepec je videti kot kača, a je v resnici breznoži kuščar. Njegova najljubša hrana so polži in je zato dobrodošel prebivalec naših vrtov.